

M.L. Chibber, doktor znanosti, umirovljeni general indijske vojske, predavač na Indijskoj vojnoj akademiji i Stožernom koledžu za obuku obrambenih snaga, osnivač Vojnog instituta za nacionalnu integraciju, savjetnik za obranu te dugogodišnji direktor Instituta za razvoj menadžmenta u New Delhiju. Doktor Chibber je dobitnik nacionalne nagrade "Padmabhushan" koja se u Indiji dodjeljuje za izuzetne zasluge.

Drevna učenja o liderstvu

M.L. Chibber

1. Uvod

Vodstvo predstavlja idealizam na djelu.

M. Gandhi

Čovjek može na ispravan način izvršavati zadatke koje je preuzeo samo kada u potpunosti razumije istinsko značenje čovječnosti.

Potrebno je shvatiti da tijelo, um i sebstvo zajednički tvore ljudsko biće. Prvo od to troje (*tijelo*) podrazumijeva djelovanje. Drugo (*um*) odnosi se na spoznaju. Treće (*sebstvo*) se odnosi na postojanje. Postojanje, djelovanje i spoznaja zajedno čine čovječnost.

Za sve što čovjek želi postići u ovom svijetu, prvo mu je potrebno tijelo. Bilo što je moguće postići samo uz pomoć tijela. Zbog toga se tijelo poistovjećuje s djelovanjem. Zatim, kako bismo odredili što je dobro ili loše, ispravno ili krivo, istinito ili neistinito, grješno ili pohvalno, koristimo moć ispitivanja i razlučivanja. Ta sposobnost razlučivanja smještena je u našem *umu*. Um je instrument poimanja. Nakon toga slijedi princip *sebstva* koji je nepromjenjiv i koji je postojan u svojoj Istini.

Jedinstveni je izraz za ovo troje - tijelo, um i sebstvo - *sacchidananda* (bitak, svijest, blaženstvo). *Bitak* je To što jest. Načelo koje nam omogućuje da shvatimo fizičko, svjetovno, ono što je iznad svjetovnog i znanstveno naziva se *svijest*. Kada se bitak i svijest nađu zajedno, javlja se *blaženstvo*. To iskustvo ljudsko biće proživljava zahvaljujući svom tijelu. Čovjek je izraz bitka, svijesti i blaženstva.

Ako je čovjek - umjesto da živi iskustvo ovog jedinstva - usredotočen samo na tijelo, spušta se na razinu životinje. Ta razina je stanje u kojem tijelo nije povezano s umom ili sebstvom. Kada um nije povezan sa sebstvom ili nema spoznaje o svojoj povezanosti sa sebstvom, zahvaljujući svojoj podređenosti tijelu čovjek se pretvara u demona.

Sebstvo uvijek ostaje božansko, te ni na koji način nije povezano s tijelom ili umom. Cjelokupna čovjekova osobnost dolazi do izražaja samo kada postoji skladno jedinstvo tijela, uma i sebstva.

Ako nekoga upitamo što želi najviše od svega, on će reći: "Želim živjeti dugo i udobno". Ali ako bismo ga nakon toga upitali što podrazumijeva pod tim "udobno", većina njih ne bi nam znala jasno odgovoriti. Mnogi smatraju da moraju steći bogatstvo i uživati u svim vrstama udobnosti kako bi bili sretni. Ali prava sreća se ne sastoji u tome. Sreća se također poistovjećuje s načinom života prema našim željama, što podrazumijeva nesmetano se kretati, raditi ono što nas zabavlja i provoditi vrijeme u gošćenju. To nije istinska sreća jer istinska sreća uključuje poštivanje sebstva i proživljavanje blaženstva sebstva. Onaj tko nema vjere u sebe, u svoje sebstvo, dopušta egoističnoj umišljenosti da se razvije i da ga dovede do uništenja. Takav način shvaćanja je korijen sveg zla.

Privrženost istini, nadzor nad osjetilima, stalozhenost, mir, obzirnost i suosjećanje predstavljaju pet životnih dahova za čovjeka. Ako se želi da ovih pet kvaliteta koje čine život služe za posvećenje ljudskog života, prijeko je potrebno održavati čistoću misli, riječi i djela. Pored toga, onaj tko teži tome da postane lider, mora vladati trima vrstama znanja:

1. spoznajom o sebi samome (što podrazumijeva poznavanje svojih sposobnosti i slabosti),
2. znanjem koje se odnosi na vlastito područje rada,
3. poznavanjem društvenog okruženja.

Pravi lider mora imati ono što se može nazvati **individualnim (ili osobnim) karakterom** i **nacionalnim karakterom**. Samo takve osobe mogu postati istinski lideri. Odbacivanjem sebičnih interesa, podjela na "moje" i "tvoje", istinski se lider treba posvetiti dobrobiti svih i podržavati ugled svoje zemlje. U svim prilikama on mora kročiti ispred svih, a ne se ponašati na način da izdaje naredbe iz pozadine. Svojim životom mora davati primjer drugima. Današnji svijet posebno treba lidere koji će biti vodiči na djelu.

Samo osoba koja živi **istinu, ispravnost, mir, ljubav** i **nenasilje**, koja osjeća radost zbog toga

i tu radost može podijeliti s drugima, može se nazvati liderom. Osim ovih vrlina, istinski lider mora biti nesebičan i prožet duhom požrtvornosti. U svom srcu mora njegovati želju da pomogne drugim ljudima i težiti da zadobije njihovo odobravanje svojim služenjem. On mora biti pripravan podnijeti i najveću žrtvu zbog drugih. Lider je onaj koji se odriče svake pomisli na posjedovanje, koji teži samo dobrobiti društva i nastoji biti primjerno ljudsko biće.

1.1. Povijesne pretpostavke

U čovjekovom razvoju, koji je tijekom povijesti bio dugotrajan i spor, ulazimo u potpuno nova vremena. Razdoblje od tri stoljeća, počevši od 1850. godine, po svemu je sudeći povijesno razdoblje postupnog mijenjanja čovjekove svijesti o njegovoj vlastitoj duhovnoj stvarnosti, i njenog uzdizanja na mnogo višu razinu nego što je to danas. Mi smo danas negdje u sredini tog presudnog razdoblja. Zadivljujuće je što možemo promotriti iz ptičje perspektive sve ono što se zbilo u prvih 150 godina ovog značajnog prijelaznog razdoblja. Već i kratak pregled pokazuje da su događaji u ovih 150 godina bili mnogo značajniji nego cjelokupna prethodna povijest čovječanstva.

U ovom je razdoblju kulminiralo ljudsko nastojanje da se osmisle brojni načini dostizanja krajnjeg cilja mira i napretka. Različiti su koncepti iskušani, ali nažalost, nije bilo većeg uspjeha. Raznovrsni politički sustavi - monarhija, diktatura, kolonijalizam, imperijalizam, fašizam, socijalizam, komunizam, vođena demokracija i slični, bili su prvo prihvaćeni, a zatim postupno odbačeni u različitim dijelovima svijeta. Demokracija, sustav koji se pokazao najbolji od svih, polako i šepavo napreduje te sa sigurnošću možemo reći da nije postigao željenu svrhu. Ni kapitalizam niti komunizam nisu riješili gospodarske probleme stanovništva. Izuzetan **napredak na polju znanosti i tehnologije svakako je učinio život mnogo ugodnijim, ali nije nimalo pridonio trajnoj ljudskoj sreći**. Upravo obratno, život je

danas postao mnogo više stresan nego što je ikada prije bio.

Dva svjetska rata sa zastrašujućim gubicima u ljudstvu i imovini, i trajan hladni rat koji je potom uslijedio, vodili su se za ostvarenje "pravednog svjetskog poretka". Izraz "*pravedni svjetski poredak*" samo je pojam stvoren kako bi se osiguralo poštovanje ljudske sebičnosti. Na razini pojedinca, sebičnost je postala moralna, te je poprimila naziv "samodostatnog individualizma". Pomak od služenja društvu na služenje sebi poremetio je ljudsku prirodu. Što nam je onda činiti u preostalih 150 godina prijelaza u novo doba?

Izazove dvadeset i prvog stoljeća znanstvenici su procijenili i sagledali s hladnom uzdržanošću i objektivnošću. Ti će izazovi predstavljati traumatski šok za čovječanstvo. Nadajmo se da ćemo shvatiti kako svi možemo propasti ako se ne uspijemo uzdići iznad sitnih i uskogrudnih sebičnih interesa. Izazovi s kojima ćemo se vjerojatno morati suočiti jesu:

1. demografska eksplozija u svijetu, naročito u zemljama u razvoju,
2. ozbiljni gospodarski poremećaji,
3. ozbiljni ekološki poremećaji koji ne ostaju u okvirima nacionalnih granica.

Hoće li čovjek preživjeti? Odgovor je bezuvjetan i glasi: "da, hoće". Ova se tvrdnja temelji na činjenici da su dalekovidni ljudi, koji vide mnogo dalje od svog vremena, već oblikovali plan čovjekovog preživljavanja. I ne samo preživljavanja već i dostizanja doba mira, povoljnih prilika i obilja za sve. Ovaj plan se temelji na življenju usklađenom s općeprihvaćenim ljudskim vrijednostima od strane svake vjere i filozofije u svijetu. Nažalost, čovjek je tisućama godina zanemarivao ovaj plan. Umjesto toga, nastojao je ostvariti sreću putem stjecanja i putem osjetilnih zadovoljstava. Sada polako shvaćamo da takav način života dovodi upravo do suprotnih rezultata - do *poblepe, nemira, napetosti, svađa, sukoba i dubovne*

praznine. Svijest o toj istini sve više raste i nastaviti će se širiti kako se sve više budemo suočavali s okrutnom stvarnošću.

Razdoblje koje se nalazi pred nama, sve do početka dvadeset drugog stoljeća, možemo slobodno nazvati vremenom:

LJUDSKOG ZAJEDNIŠTVA, GLOBALNOG GOSPODARSTVA I PRIPADNOSTI SVIJETU.

Prijelazni period do novog zajedništva u moćnoj globalnoj državi bit će miran ukoliko lideri nauče uvjeravati, radije negoli dominirati. Prijeko potreban temelj za takvu vrstu liderstva, kao što ćemo raspraviti u ovom tekstu, odnosi se na kvalitetu *nesebičnosti*. Ostvariv je samo u slučaju kada će lideri, radi dobrobiti čovječanstva u cjelini, uzdignuti svoj pogled iznad individualizma usredotočenog na njih same.

Uzdizanje vizije na tako visoku razinu neće biti jednostavno. Tijekom posljednjih stoljeća pristup "*osobnog interesa*" pojedinaca, skupina i naroda duboko se usadio u ljudsku psihu, tako da nam je sada potreban svjestan napor, a možda čak i ozbiljan potres kako bi se on slomio i promijenio. Na sreću, povijest pamti mnoge pojedince koji su očuvali viziju čovječnosti učinivši tako najveće moguće dobro čovječanstvu. No, postoji i nebrojeno velik broj ljudi u svakoj zemlji i kulturi kojima pristup sadržan u drevnoj indijskoj molitvi - "*neka cijeli svijet uživa u miru i obilju*", ne predstavlja samo riječ na papiru, već način življenja. Govorim o muškarcima i ženama koji su nadvladali svoju sebičnost i posvetili svoj život poboljšanju života svojih sunarodnjaka.

U *New Yorku, Londonu, Calcutti, Tokiju* i drugim gradovima i mjestima žive ljudi koji u tišini izlaze nahraniti gladne, pomoći ojađenima i razveseliti bolesne. Oni su samo dio od milijuna ljudi koji znaju da nesebično služenje predstavlja nepresušni izvor velike radosti. Broj takvih pojedinaca iz dana u dan postaje sve veći.

Ovaj je tekst napisan kako bi se budući i sadašnji lideri upoznali s nekim temeljnim istinama o liderstvu, praktičnom primjenom liderstva, te najviše od svega, kako bi se ukazalo da je liderstvo sposobnost koju svatko može razviti i steći, samo ako je spreman učiniti **napor da izmijeni svoj karakter**. Isto tako, ovim se tekstom želi ukazati kako su mudrost i vrlina kvalitete u svačijem dosegu. Odlučni pojedinci uvijek iznova potvrđuju ovu činjenicu. Iskustvo nam govori kako možemo postati vladarima svoje vlastite sudbine, samo ako razvijemo snagu volje i ustrajnost.

Mnogi uglednici sumnjaju u koncept ljudskih vrijednosti i nesebično liderstvo, te ga nazivaju utopijom i uzaludnom nadom. Govore nam, ne bez razloga, kako cjelokupni pristup zanemaruje prevladavajuću stvarnost u svijetu. Ovisnost o drogama, promiskuitet, nepoštivanje etičkih načela, endemično nasilje i slično ponašanje postali su sastavnim dijelom ljudske kulture u cijelom svijetu. Televizija, zasićena sugestivnim reklamama koje potiču ljudska osjetila i životinjske nagone, odigrala je presudnu ulogu u ovom pogoršanju.

Kako je onda moguće transformirati ovakvo stanje? Nada proizlazi iz činjenice da je "čovjek osposobljen za samo-revoluciju". Nakon vrlo detaljnog i dugotrajnog istraživanja razvoja čovjeka, države i društva, *Toynbee* i *Ikeda* su predvidjeli da će u sljedećem poglavlju povijesti "...ljudska vrsta uspjeti u svojem političkom i duhovnom ujedinjenju."

Činjenica je da današnji čovjek koristi samo 7 do 9 posto potencijala uma koji u sebi krije nevjerojatne potencijale koje u ovom trenutku ne možemo niti zamisliti. Suočena s izborom između nestanka i preobrazbe, ljudska će vrsta, možda i nesvjesno, vjerojatno izabrati preobrazbu. Naša nada leži u mladim ljudima, budući da u školama, na koledžima i sveučilištima očito možemo pronaći obilje idealizma. A upravo će ti mladi ljudi postati

lideri budućnosti. Stoga bi bilo dobro da uvijek imamo na umu kako je:

"Krajnji cilj mudrosti *sloboda*;
krajnji cilj kulture *savršenstvo*;
krajnji cilj znanja *ljubav*;
a krajnji cilj odgoja i obrazovanja *karakter*."

1.2. Drevni savjeti o liderstvu

Najstarija rasprava o kvalitetnom liderstvu datira iz vremena od prije 5.000 godina. Ako ju pažljivo proučimo, vidjet ćemo da je još uvijek aktualna i posve primjenjiva u današnjem svijetu.

U Indiji, na bojnopolju zvanom Kurukšetra, nedaleko današnjeg glavnoga grada *New Delhija*, dogodila se velika bitka opisana u epohalnom djelu *Mahabharata*. Bitka se odvijala među rođacima, Pandavama i Kuravama, a Pandave su izvojevali pobjedu. U bitci koja je trajala 14 dana glavni zapovjednik Kurava je bio Bhišma, mudri starac kojeg su voljeli i poštovali pripadnici obje zaraćenih strana. U borbi je teško ranjen te je u takvom stanju ostao ležati na zemlji. Krišna, božanski vodič i strateški savjetnik Pandava, poveo je svoje ljude nakon bitke do Bhišme kako bi mu odali počast. Zamolio ga je da ih na samrti poduču umijeću liderstva što je ovaj i prihvatio izgovorivši sljedeće mudrosti:

1. Želiš li ovladati umijećem liderstva i ispravno upravljati svojim kraljevstvom moraš znati da je kraljeva sveta dužnost da ispravno vlada, te da djelovanje određuje sudbinu, a ne obrnuto.
2. Kraljeva najveća dužnost je poštivanje istine. Istina je najsvetije utočište, cijeli svijet počiva na istini.
3. Kraljevo ponašanje mora biti besprijekorno. Samo-savladavanje, poniznost, pravednost i otvorenost neophodne su kvalitete za uspješno vodstvo. Kralj uvijek mora potpuno nadzirati svoje strasti.

4. Za kralja je opasno podleći blagosti. On ne smije biti odviše popustljiv jer se ljudi neće na njega obazirati, neće ga dovoljno poštivati kao ni ono što govori. Mora izbjegavati i drugu krajnost, da bude previše strog, jer će ga se ljudi bojati, što nije baš najsretnija situacija.
5. Suosjećanje je kraljeva važna osobina. No, u isto vrijeme ne smije biti pretjerano popustljiv jer će ga nitkovi smatrati slabicom.
6. Budnost je prijeko potrebna vrlina. Nprestano mora proučavati i promatrati kako svoje prijatelje tako i svoje neprijatelje.
7. Njegova se osnovna dužnost odnosi na njegove ljude. O njima se mora brinuti, ne misleći pri tome na sebe i svoje zadovoljstvo. Svoje osobne želje i zahtjeve mora podrediti željama i zahtjevima svojih ljudi o kojima mora brinuti na isti način na koji majka brine o svojoj djeci.
8. Kralj mora paziti da nikome u potpunosti ne predaje povjerenje. Svoje najintimnije misli mora sakriti čak i od svojih najbližih i najdražih.
9. Kada je to potrebno, kada mu je pozicija slaba, mora znati potražiti zaštitu unutar zidina svoje tvrđave. Mora biti spreman sklopiti mir s nadmoćnijim neprijateljem.
10. Govor mu uvijek mora biti ugodan.
11. Trebao bi se okružiti plemenitim ljudima slične naravi. Jedina razlika između kralja i njegovih službenika bijeli je kišobran koji označava njegov viši položaj.
12. Ljudi bi trebali živjeti u slobodi i sreći, kao što žive u svom roditeljskom domu. Suština njegove uloge odnosi se na zaštitu ljudi i njihove sreće. A to nije nimalo lagan zadatak koji traži poznavanje različitih metoda. *Vještina, dosjetljivost i istina*, sve tri kvalitete izuzetno su važne.
13. Kralj mora pažljivo pratiti stanje u kraljevstvu. Staro i loše održavano okruženje znakovi su zapuštenosti. Stoga bi kralj trebao stalno obnavljati kraljevstvo kako bi stekao dobar glas.
14. Mora dobro paziti na koji će način koristiti kazne. U isto vrijeme ne smije oklijevati kazniti zločince. Budući da je ljude često moguće dovesti u red kažnjavanjem, kralj mora ovladati vještinom pravednog kažnjavanja.
15. Osobni interes najsnažniji je pokretač svačijeg života. Nitko nije drugome drag ukoliko s time nije povezan nekakav dobitak.
16. Riznica uvijek mora biti puna.
17. Uvijek mora osobno nadgledati rad službenika.
18. Nikada ne smije vjerovati stražarima grada ili utvrde samo zato što su stražari.
19. Svoje poslove ne smije otkrivati svojim neprijateljima. Mora znati da se kraljevstvo ne može zaštititi pukim poštenjem ili prostodušnošću. Moraš biti pošten, ali u isto vrijeme i lukav.
20. Kralja kojega poštuju njegovi podanici, prirodno će poštovati i njegovi neprijatelji.
21. Ništa, pa ni najmanju sitnicu, čovjek ne može ostvariti sam. Mora imati pomoć suradnika.
22. Kralj nikada nije dovoljno oprezan. Zli ljudi se mogu činiti poštenima, dok se poštenu mogu činiti nepoštenima. Poštenjak može postati nepoštenim, zbog toga što nitko zauvijek ne ostaje istim.
23. Iako se nikome ne može u potpunosti vjerovati, ne imati povjerenja također je krivo. Stoga je ispravno načelo: vjeruj, ali i provjeri.
24. Kralj ne bi smio dopustiti zlobi da se usadi u njegovo srce.

25. Ispravno ponašanje (*dharmā*) deviza je koja bi trebala voditi kralja. Ne postoji ništa moćnije od nje! U mjeri u kojoj smanjuje ili zanemaruje ispravno ponašanje (*dharmu*), kralj oko sebe širi propast.

26. Smrt je bliska svakoj osobi svakoga trena njezinog života. Ono što smo planirali učiniti sutra, moramo učiniti danas, i to još prije podne! Jer, smrt je neumoljiva. Ona nikada neće pričekati i provjeriti jesu li svi naši planovi ostvareni. Vrlo je važno na nju biti spreman. Život je samo prolazno putovanje.

27. Čovjek se rađa i umire sam. Čovjek nema niti jednog istinskog suputnika na putovanju kroz dramu koja se zove život. Supruga, otac, majka, sinovi, rođaci, prijatelji... Svi se oni okreću od našeg tijela te se zatim okreću svojem poslu. Jedino ispravno ponašanje (*dharmā*) prati tijelo. Ono je jedini odani i trajni čovjekov prijatelj, jedino za čime bi on trebao težiti.

Nakon što je izgovorio sve što je trebao reći, Bhišma se blago nasmiješio i sklopio oči, što je bio znak Pandavama da odu.

1.3. Način vrednovanja kvalitetnog liderstva

Kako vrednovati kvalitetno liderstvo pitanje je koje se samo po sebi nameće. Ljudi se često pitaju: "Nije li i Hitler bio veliki lider budući da je postigao da njemački narod čini ono što je on želio da čini. Za njegove vladavine Njemačka je postigla značajni industrijski i tehnološki napredak. Osvojio je gotovo cijelu Europu i Sjevernu Afriku." Iako je sve to istina, Hitler je ljudima u Njemačkoj i u većem dijelu Europe donio neizrecivu patnju i nesreću.

Kvalitetno vodstvo se može vrednovati prema visokoj razini trajnih vrijednosti koje lider ostavlja za sobom nakon što se povuče s mjesta događanja. Navedenu istinu možemo uočiti ako promotrimo sustav vrijednosti ugrađen u obiteljima, institucijama, poduzećima, vojsci,

lokalnim zajednicama, pa čak i kod cijelih naroda. Negdje u prošlosti, zahvaljujući pradjedu ili majci, jednom ili dvojici lidera i njihovom vodstvu, stvara se kultura koja još uvijek postoji.

1.4. Liderstvo za određena područja rada

Ljudi često žele znati kako da postanu dobri i uspješni lideri u svom području rada, na primjer, lideri sportskih ekipa, bolnice, škole, sveučilišta, servisne službe, tvornice automobila, vojne postrojbe ili bilo čega drugoga. Odgovor na to pitanje sasvim je jednostavan.

Devedeset posto vodstva ovisi o našem karakteru. Stoga bi osnovna svrha svakog odgojno-obrazovnog sustava trebala biti izgradnja karaktera na temelju univerzalnih ljudskih vrijednosti.

Učenike bi se trebalo neprestano podsjećati na tu osnovnu činjenicu. Nastavni planovi i programi, kao i programi ostalih izvanškolskih aktivnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama trebali bi se usmjeriti na ostvarenje toga cilja. Kvalitetan karakter osnova je liderstva na svim područjima života i rada koja sačinjava devedeset posto naših leaderskih sposobnosti. Dodamo li preostalih deset posto u obliku znanja o određenom području, tada na tom području postajemo istinski lideri. Na primjer, djelotvornost vojnog generala devedeset posto ovisi o njegovom karakteru, a deset posto o njegovom stručnom znanju i vještini ratovanja. Isto tako, uspješnost poslovnog lidera devedeset posto ovisi o njegovom karakteru, a deset posto o njegovoj sposobnosti da upravlja određenim poslom.

Rezultati istraživanja provedenih na *Stanford Research Institute* u Americi potkrepljuju gornje navode. Tijekom osamdesetih godina mnogi su se američki znanstvenici bavili istraživanjem uzroka japanske dominacije u gospodarstvu, unatoč činjenici da Japanci nisu raspolagali s većim brojem sveučilišta i poslovnih škola na kojima se izučavalo poduzetništvo i menadžment.

Istraživanja *Stanford Research Instituta* usmjerila su pozornost na neka u Americi tradicionalno zanemarena područja ljudskog rada, zaboravljene odrednice kvalitetnog liderstva. Sublimirani rezultati istraživanja sadržani su u sljedećoj hipotezi: "Dvanaest posto 'uspješnog upravljanja' (pojam koji se u poduzetništvu koristi za liderstvo) čini znanje, a osamdeset i osam posto 'ophođenje s ljudima na ispravan način'."

U nastavku teksta ćemo dokazati da je karakter lidera ustvari taj koji osigurava "ophođenje s ljudima na ispravan način". Niti jedna druga vještina ne može zamijeniti ovu ključnu kvalitetu. Ugledni američki autor Emerson ovu je općepoznatu činjenicu izrekao riječima: "Ono što jesi toliko mi glasno zvonj u ušima da zapravo ne čujem ono što mi govoriš."

1.5. Liderstvo vs. Upravljanje

Još od Francuske revolucije znanstvenici su liderstvo smatrali nedemokratskim fenomenom, a na ulogu lidera gledali su kao na zloupotrebu privilegija povlaštene aristokracije i feudalaca. Sam pojam liderstvo poprimio je u akademskim krugovima negativnu konotaciju budući da je demokracija trebala donositi jednakost svima pa prema tome, smatrali su tada, nema potrebe za vodstvom od strane bilo kojeg pojedinca. Takav način gledanja na situaciju pokazao se posve pogrešnim.

Demokracija u svojoj biti donosi jednakost mogućnosti, što nikako ne znači da svi ljudi imaju jednake sposobnosti. Čak su i dva brata, istog nasljeđa i odgojena u jednakim uvjetima, različito sposobna u praktičnom životu. Nažalost, otpor prema liderstvu dugo se održao, posebice u Francuskoj i Americi koja je postavila "jednakost" za jedan od temeljnih stupova svojeg ustava.

Koncepcija liderstva novi je udarac doživjela s razvojem upravljanja kao društvene znanosti na sveučilištima što je kulminiralo sedamdesetih

godina prošlog stoljeća, u vrijeme kada je Robert MacNamara bio ministar obrane te kada je u američkoj vojsci koncepcija liderstva zamijenjena menadžmentom. U to su vrijeme SAD ratovala u Vijetnamu gdje su, po prvi puta u svojoj povijesti, izgubili. Ključni razlog njihovog poraza pronalazimo upravo u zamjeni koncepcije liderstva upravljanjem. Iz tog poraza su izvukli pouku, te su ubrzo nakon rata u obuci oficira iznova počeli naglašavati važnost liderstva.

Ovdje moramo reći da je menadžment veoma koristan alat u rukama pravog lidera. Neka osoba može biti kvalitetan menadžer, a da istovremeno ne bude kvalitetan lider. **No, nitko ne može biti kvalitetan lider, a da istovremeno nije dobar menadžer.** U tom je smislu korisno navesti promišljanja najuglednijih stručnjaka za liderstvo i menadžment, Petera Druckera i Warrena Bennis-a o razlikama između ta dva fenomena:

"Menadžment se bavi nižom razinom poslovnih problema: kako mogu na najbolji mogući način nešto napraviti? (*efikasnost*, op. ur.). Liderstvo se bavi najvišim ciljevima: što zapravo želim postići? (*efektivnost*, op. ur.). Menadžment se odnosi na to 'kako raditi neke stvari na pravi način', dok se liderstvo odnosi na to 'kako raditi prave stvari'. Menadžment se odnosi na vješto uspinjanje po ljestvama; liderstvo određuje jesu li ljestve prislone na pravi zid."

1.6. Liderstvo je nusproizvod duhovnosti

Kako budemo napredovali kroz ovaj tekst, u našoj raspravi na temu liderstva, sve će vam više postajati jasno kako je kvalitetno liderstvo ustvari nusproizvod duhovnosti. Navedena činjenica je toliko značajna da ju moramo naglasiti već na samome početku budući da je provođenje iste osiguralo indijskoj civilizaciji da preživi više od 6.000 godina.

Ključni pojam koji se u indijskoj kulturi povezuje s liderstvom je *Tyaga*. Iako ovu sanskrtsku riječ nije lako prevesti, možemo ustvrditi kako se njezin

smisao odnosi na kvalitete kao što su *požrtvovnost, nesebičnost, samo-odricanje, odustajanje od vlastitih sebičnih interesa*. Upravo je to vrlina koja lideru omogućava da postigne nemoguće.

No, na ovom mjestu moramo postaviti pitanje: Što je to duhovnost? Što je to samospoznaja?

Duhovnost možemo definirati kao stanje uzdizanja iznad religijskih dogmi i obreda koji se održavaju bilo u crkvi, džamiji ili hramu. Duhovnost znači prvo razumjeti, a nakon toga i spoznati, pa zatim doživjeti viši i složeniji život, onkraj fizičkih osjetila. Drevni mudraci su u svezi s time znali reći:

"Dobro je biti rođen u okvirima neke religije. Nije dobro umrijeti u njoj. Čovjek mora uvijek rasti kako bi se oslobodio ograničenja, pravila i doktrina koje priječe slobodu njegovih misli. Čovjek se mora osloboditi ceremonija i obreda kako bi dosegao razinu na kojoj crkva, hram ili džamija više nisu važni, na kojoj svi putovi završavaju u mjestu gdje svi putovi započinju."

Duhovni razvoj se postiže kada čovjek svoj svjetovni život usklađuje s ljudskim vrijednostima. Vrhunac duhovnog razvoja odnosi se na iskustvo vlastite stvarnosti koje su sveci i proroci svih vjera opisali na isti način:

1. "Moj Otac i Ja smo jedno" - Isus Krist,
2. "Ja sam istina" - Anal Haqq, islam,
3. "Ja sam to", "Ti i ja smo jedno" (So' ham) - sanatanadharma (vjekovna vjera Indije).

Copyright:
McM International Publishers, New Delhi, 1994.

Uredio: Marko Lučić
Lektura: Sanjin Lukarić
Prijevod: Cleo - jezici i informatika, Zagreb

